

Л.П. Місюкавец

Палескі дзяржаўны ўніверсітэт, mlp-1963@tut.by

Маўленчыя паводзіны чалавека - складаная з'ява, яна звязана з асаблівасцямі яго выхавання, месцам нараджэння і навучання, з асяроддзем, у якой ён звыкла мае зносіны, з усімі ўласцівымі яму як асобе і як прадстаўніку сацыяльнай групы.

Амаль усе цяжкасці, якія ўзнікаюць у грамадзян, спароджаныя менавіта няўменнем мець зносіны. Зносіны - гэта дзейнасць, якой трэба навучацца. Адносіны маюць ўласныя законы, якія трэба ведаць, а таксама правілы, якімі варта авалодаць, каб з меншымі намаганнямі дамагацца ў кантактах з людзьмі максімальнага эфекту.

Маўленчую кампетэнтнасць разглядаем як сукупнасць ведаў, уменняў, навыкаў у вобласці арганізацыі ўзаемадзеяння і супрацоўніцтва ў дзелавой сферы; як сістэму ўнутраных асабістых рэсурсаў, неабходных для пабудовы эфектыўнага маўленчага міжасабовага ўзаемадзеяння.

Маўленчая кампетэнтнасць азначае інфармаванасць спецыяліста аб мэтах, сутнасці, структуры, сродках, асаблівасцях зносін, валоданне тэхналогіяй гэтай дзейнасці, індывідуальна-псіхічныя якасці спецыяліста, якія забяспечваюць разуменне важнасці эфектыўных прафесійных зносін, імкненне да самаўдасканалвання моўнага боку прафесійнай дзейнасці, арыентацыю на асобу чалавека, як на галоўную каштоўнасць, а таксама здольнасць да творчага рашэння моўных задач, якія ўзнікаюць у працэсе зносін [3, с.25].

Спецыфіка навучання маўленчай кампетэнтнасці вызначаецца, па-першае, ярка выражанымі прафесійнымі інтарэсамі студэнтаў, скіраванымі на галіну негуманітарных дысцыплін, па-другое, асаблівасцямі мыслення (пераважае абстрактна-лагічнае), па-трэцяе, скарачэннем колькасці гадзін беларускай мовы ў ВНУ негуманітарнага профілю. Таму галоўная асаблівасць навучання заключаецца перш за ўсё ў развіцці і падтрымцы на высокім узроўні ўнутранай матывацыі вучэбнай дзейнасці студэнтаў. Таму на занятках інтэнсіўна выкарыстоўваюцца спецыяльныя тэксты з актуальнымі банкаўскімі катэгорыямі і паняццямі, што мае мэтанакіраванае вучэбна-метадычнае прызначэнне, дапамагае дасягнуць адназначнага разумення сучасных працэсаў у сацыяльна-эканамічнай галіне з пункту гледжання як эканамічных так і грамадскіх навук.

Тэкст, у якім найбольш поўна рэалізуюцца асноўныя функцыі мовы, выступае як адзінка навучання, інфармацыі, і як моўная адзінка са складанай унутранай і знешняй арганізацыяй.

Павышэнне эфектыўнасці развіцця звязнай мовы студэнтаў, здольных рашаць маўленчыя задачы, якія ўзніклі перад ім, непасрэдна звязана з працай з навуковым тэкстам. Тэкст заўсёды выкарыстоўваецца з мэтай развіцця звязнай мовы, таму ён павінен вызначацца стройнасцю кампазіцыі, лагічнай паслядоўнасцю зместу, бездакорнасцю мовы. Эфектыўнасць уздзеяння тэксту залежыць ад складанасці яго сруктуры, а таксама ад падбору і выкарыстання найбольш прыдатных метадаў працы з ім. Праца над тэкстам прадугледжвае разнастайныя формы: аналіз тэксту, канструяванне тэксту па ўзоры, стварэнне ўласных тэкстаў і г.д. Тэкст — гэта мэтанакіраванае выказванне, якое мае свайго адрасата, прадукт творчасці канкрэтнага чалавека ў адпаведнай сітуацыі. Праз тэкст чалавек праяўляе сябе як асобу. А паколькі звязны тэкст выконвае камунікацыйную функцыю, з'яўляецца сродкам абмену думкамі, то менавіта ён выступае ў якасці найвышэйшай адзінкі навучання.

Спецыяльная лексіка, якая выкарыстоўваецца ў тэкстах, адыгрывае істотную ролю ва ўстанаўленні і службовым выкарыстанні двухмоўя ў сферы гаспадарчай дзейнасці, у замацаванні беларускай мовы ў якасці дзяржаўнай. Важным момантам у працы над тэкстам з'яўляюцца змястоўна-маўленчыя заданні да яго: *рэпрадукцыйныя* (накіраваны на частковае, выбарчае ці поўнае ўзнаўленне тэксту ці асобных яго фактаў); *аналітычныя* (патрабуюць растлумачыць, абгрунтаваць, выявіць прычыны, мэты, умовы таго, пра што паведамляецца ў тэксце); *ацэначныя* (пабуджаюць выявіць свае адносіны да таго, пра што паведамляецца ў тэксце); *творчыя* (у адпаведнасці са сваімі выказваннямі адносна тэксту студэнт пашырае і дадумвае сітуацыі) [2, с.12].

Камунікацыйна- дзейнасны падыход ажыццяўляецца двума спосабамі: пры фарміраванні паняцця пра тэкст, стылі і тыпы мовы, жанры (ці кампазіцыйныя формы) звязных выказванняў, перакладаў і іншых відаў творчых прац (на такіх практычных занятках узбагачаецца і актывізуецца слоўнік студэнта, удасканалююцца практычныя навыкі пабудовы звязных вусных і пісьмовых тэкстаў, фармуюцца асноўныя камунікацыйныя ўменні) і пры вывучэнні моўнага матэрыялу, які навінен стаць інструментам удасканалення камунікацыйных уменняў, а таксама навыкаў валодання мовай у спецыфічных маўленчых сітуацыях.

Пераклад, як від творчай работы садзейнічае развіццю маўленчай мабільнасці, адчуванню слова, удасканалюе навык выбару дакладнага слова ў адпаведнасці з кантэкстам [4, с.130].

Пераклад навуковых тэкстаў - гэта працэс і вынік стварэння на аснове зыходнага тэксту на адной мове раўнацэннага яму ў камунікатыўным дачыненні да тэксту на іншай мове. Характэрнымі рысамі спецыяльных тэкстаў з'яўляюцца яго інфарматыўнасць, лагічнасць, сцісласць, дакладнасць і аб'ектыўнасць, яснасць і зразумеласць. Камунікатыўная эквівалентнасць новага тэксту да арыгіналу забяспечваецца выкананнем асноўных патрабаванняў:

-тэкст перакладу павінен у найбольш поўным аб'ёме перадаваць змест арыгінала, што азначае недапушчальнасць свабоднага апушчэння ці дадання інфармацыі;

- тэкст павінен адпавядаць нормам мовы перакладу [1, с.5].

Навуковы стыль у кожнай мове мяркуе выкарыстанне вызначанага лексіка-граматычнага моўнага матэрыялу.Такім чынам, навуковы пераклад, прыкладам, з рускай на беларускую мову патрабуе ад перакладніка суаднясення граматычных канструкцый і лексічнага матэрыялу адной мовы да другой, з улікам асаблівасцяў навуковага стылю ў цэлым.

Найбольш частыя памылкі перакладу – няправільны выбар лексічнага значэння слова (*сущность денег заключается – існасць грошай складаецца, образования сокровищ - адукацыйі скарбаў, на основе данных бухгалтерского учета - на грунце дадзеных бухгалтарскага ўліку, целесообразно – дамэтна*), неадпаведнасць канчаткаў назоўнікаў у рускай і беларускай мове (*представитель товара – прадстаўнік тавара(у), по типам ценных бумаг –на тыпам(ах) каштоўным(ых) папер*), памылкі ў сінтаксічных канструкцыях (чатыры **рубля(і)**, в *трех километрах от города - у (за) трох(тры) кіламетрах(ы) ад горада*).

Спіс неадпаведнасцяў граматычных, сінтаксічных канструкцый і лексічнага матэрыялу паміж рускай мовай і беларускай мовай у перакладзе, вядома, пералічаны няпоўны. Пераклад у дадзеным выпадку служыць зручнай прыладай для навучання гэтым навыкам, бо ў максімальна нагляднай форме паказвае, да чаго прыводзіць грэбаванне падобнымі нюансамі.

Супастаўленне сістэм мовы крыніцы і мовы перакладу развівае ў студэнтаў навыкі лінгвістычнага мыслення, ператварае пераклад тэксту ў свайго роду лінгвістычнае заданне, калі трэба не проста выправіць памылку перакладу, але і паспрабаваць зразумець, чаму яна была зроблена ў дадзеным месцы. Тым самым у студэнтаў развіваюцца навыкі даследчай працы.

Такім чынам, сістэматычная і паслядоўная праца над тэкстам арганізуе разумовую дзейнасць студэнтаў, пашырае іх прафесійны кругагляд, умацоўвае міжпрадметныя сувязі, фарміруе моўную асобу, здольную успрымаць звязныя выказванні іншых і ствараць свае, аптымальныя па моўнай структуры, паўнаце і дакладнасці выкладання тэмы ў адпаведнасці з сітуацыяй маўлення.

Літаратура:

1. Ляшчынская, В.А. Навучанне і выхаванне культуры маўлення на ўроках беларускай мовы / В.А. Ляшчынская// Роднае слова. – 1999. - № 7. -С. 4-7.
2. Мурашов, А.А. Профессиональное общение: воздействие, взаимодействие, успех) / А.А. Мурашов – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 93 с.
3. Панфилова, А.П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности. Учеб. Пособие. / А.П. Панфилова – Спб.: Знание: ИВЭСЭП, 2001. – 496 с.
4. Яленскі, М.Г. Пераклад і метадыка яго правядзення / Выкладанне беларускай мовы ў школе / М.Г. Яленскі і інш. Мінск.1994. С. 130-134.